

Statskonsulent Edvard Valberg
Statens fagtjeneste for landbruket

NORSK GROVFØRDIRKING - MÅL OG MIDLER

Dette er hovedemne for hele kurset. Og i denne forbindelse vil jeg innledningsvis bare gjøre et fritt streiftog gjennom grovfôrsektoren, slik at vi skaffer oss en grov skisse av situasjonen slik den har utviklet seg i løpet av de seinere år.

Ut fra klima og topografi er det i utgangspunktet ingen større tvil om at dyrking av grovfôr må være hovedgrunnlaget for norsk jordbruk. I landsmålestokk utgjør grovfôrarealene 60% av jordbruksarealet. Men arealfordelinga er noe skeiv. Det meste av korndyrkinga, 34% av jordbruksarealet er konsentrert i de lågere bygder på Østlandet og i Trøndelag. Dette fører til at grovfôrarealene langs hele kysten og i fjellbygdene utgjør nærmere 90% av jordbruksarealet i disse områdene. Med en så vidt omfattende arealanvendelse er det uten videre klart at produksjonen på grovfôrarealene får avgjørende betydning for hele jordbrukets produktivitet og vitalitet.

I takt med reduksjonen av bruk og husdyr, og til en viss grad i takt med aukinga av kornarealet fra 1950-80, er engarealet redusert med ca. 2,4 mill. dekar. Beregna avlingsnivå i tonn høy er samtidig redusert fra 3 mill. til 2,4 mill tonn på landsbasis. Dette gir en beregna auking i dekaravlingene fra ca. 550 til vel 600 kg høy.

Grovt sett høres dette brukbart ut, men slik er ikke realitetene. Den jevneste avlingsauke hadde vi i perioden 1950-1960. Seinere har avlingsutviklinga i grassektoren stagnert, og i flere distrikter har vi eksempel på betydelig avlingsnedgang. I samme periode har kraftfôrforbruket auka årlig med 1 mill. tonn, fra 0,6 mill. tonn til 1,6 mill tonn. Av dette kraftfôret blir ca. halvparten importert. Med den utvikling en har hatt på storfesektoren kan det være faglig riktig å regne med et auka forbruk av kraftfôr, men når kontrollregnskapene i melkesektoren viser en gjennomsnittlig kraftfôrprosent på 44, (varierende i ulike distrikter fra 36-55%), da kan ikke alt være

helt i sin orden. I tillegg importeres ca. 40 000 tonn høy årlig.

En nærliggende konklusjon på tallenes tale er:

1. Vi produserer for lite grovfor totalt.
2. I marginalområdene har vi hatt en klar avlingsmessig tilbakegang.
3. I landet forøvrig har avlingsnivået stagnert.

Dette er ikke i tråd med målsetningene i Stortingsmelding nr. 14, men likevel er ikke grovfôrsituasjonen registrert og akseptert som noe egentlig problem. Dagens offisielle problem i norsk jordbruk, er overproduksjon av nær sagt alle husdyrprodukter. Dette kjenner vi til, og dette jobbes det med, mens grovfôrproduksjonen nærmest får seile sin egen sjø. Og likevel er kanskje disse problemene bare to forskjellige sider av samme sak. Derfor ville det kanskje være på sin plass å vie grovfôrsektoren litt større oppmerksomhet.

Går vi tilbake til målsettinga for landbrukspolitikken, så er denne meget omfattende, og flere ledd griper inn i hverandre. Virkemidler som må brukes for å nå en målsetting, kan motvirke en ønsket utvikling i en annen sektor. Det er forhold av denne karakter som har virket i grovfôrsektoren. Vår landbrukspolitikk har en konkret overordna målsetting som går ut på; å sikre matforsyninga, stabilisere bosetninga, og gi yrkesutøverne trygge økonomiske kår. For å ivareta disse hovedmålene, har det vist seg at bruk av billig kraftfôr er et meget effektivt virkemiddel.

For bonden betyr en auka bruk av billig kraftfôr, bedre utbytte, enklere drift, mindre investering i jord- og plantekultur og mindre arbeid. Så lenge opplegget er slik vil naturligvis bonden være i sin gode rett til å utnytte de fordeler som byr seg. Og selv om en auka grovfôrdyrking av faglige, samfunnsmessige og idealistiske grunner kunne være ønskelig, så er dessverre en slik driftsretning ikke helt i pakt med den aktuelle politikk og med bondens økonomiske virkelighet. Følgelig vil det første og viktigste virkemiddel for å bringe grovfôrproduksjonen opp på et ønsket plan være av politisk karakter.

ter. Vi må helt enkelt sørge for at grovforproduksjonen lønner seg i relasjon til bruk av mye kraftfôr. Resten av problemene i grovfôrsektoren er av faglig karakter, men derfor ikke mindre innviklet.

For å følge med i den økonomiske utvikling har vi innført mer effektive, men store og tunge maskiner. Vi har intensivert driften sterkt m.h.t. høsting og gjødsling på grasarealene. Dette har vi gjort ut fra rene økonomiske rasjonalitetsbetraktninger som i bedriftssammenheng sikkert er riktige.

Det er bare det at jord- og plantekultur arbeider med levende materiale som har sine spesielle, og helt klare krav til omgivelsene, for å kunne yte optimal avkastning. Dersom ikke drifta tar hensyn til disse kravene må resultatet bli dårlig. Og det er her vi står i dag. Bøndene er fremragende økonomer og teknikere, men biologer er de ikke, og jordbruk er i utgangspunktet en biologisk produksjon.

I husdyrsektoren har dette gått lettere, for her behersker vi produksjonsvilkårene. Men ute på markene er vi prisgitt skiftende forhold i et marginalområde for plantedyrking, og dette krever mer enn vi har kunnet oppfylle. Fagfolkene i den biologiske sektor stiller med sitt og blir stort sett ikke hørt der retningslinjene trekkes opp. Her er det stort sett økonomien som teller. Og økonomene bruker varierende biologiske størrelser i sine regnestykker, i den tro at de opererer med faste faktorer. Derfor kommer slike regnestykker ofte ut med feil svar. Vi registrerer ikke stagnasjon og tilbakegang på grovfôrsektoren helt klart, fordi vi løser flokene med utvendige økonomiske virkemidler. Men det er grenser for hvor langt dette kan gå, og etter min oppfatning bør vi snart ruste opp grovfôrsektoren på en mer faglig forsvarlig måte. Forutsetter vi at landbrukspolitikken kan tilrettelegges slik at bondens privatøkonomiske målsetting, faller sammen med vår offisielle målsetting om åuka grovfôrproduksjon, da skulle de ytre forutsetninger for å ta fatt, være tilstede.

Men det er ikke gjort i en hand vending, å snu en utvikling preget av stagnasjon. Dette vil kreve en betydelig åuka faglig innsats, og denne innsatsen må fordeles på mange felter. Derfor

tror jeg vi kommer bort i betydelige vansker allerede m.h.t. prioriteringa.

Grovt sett vil det kreves forskning - veiledning og direkte støtte til svake ledd i driften. Vi har neppe ressurser til å rette opp alle svake ledd samtidig. Derfor vil det være meget viktig å begynne i rett ende. Klart i tråd med "korteste vegs prinsipp" hersker det i fagkretser en utbredt klokkeetro på nye arter og sorter. Disse skal etter sigende revolusjonere hele situasjonen. Dette ville selvfølgelig ha vært en enkel og grei løsning. Men nøkternt sett kan jeg dessverre ikke se at nye arter og sorter, hittil har brakt vår grovfôr dyrking særlig langt framover. Dessuten er det liten hjelp i gode arter og sorter dersom vekstvilkårene generelt er så dårlige at kulturplanter ikke får tilfredstillet sine mest primære krav i vekstmiljøet.

Derfor er det min oppfatning at vi først og fremst må konsentrere oss om å forbedre plantenes vekstvilkår, gjennom en bedre jordkultur. Store arealer i våre myr- og leirjordområder, særlig langs kysten, er i dag for svakt grøftet. Tunge maskiner og utstyr har auka kravene til bedre drenering, men omfanget av oppattgrøfting av tidligere dyrka jord har ikke auka tilsvarende. Dette fører til en auka forsumping og sterkt reduserte vekstmuligheter, med stor utgang av kulturgrasartene. En vesentlig del av vår dyrka jord er i dag utsatt for store struktur- og pakkeskader, der luftskifte hindres og plantematerialet kveles.

Med bakgrunn i denne situasjonen er det klart at omfanget av dreneringa bør auke betydelig, og da vil det bli nødvendig med med en viss opptrapping av den offentlige støtte til drenering.

På det forskningsmessige plan vil det også kreves en mer omfattende virksomhet, med sikte på å fremme en raskere avrenning av vatn fra dyrka jord i problemområdene. Videre bør strukturprobleme belyses mer intensivt enn før, ut fra moderne driftsmetoder og lokale klimabetingelser.

På plantekultursiden er en rekke viktige spørsmål lite belyst. Betydningen av intensiv høsting, beiting og gjødsling, i relasjon til plantenes evne til å overleve må klarlegges nærmere.

Høsteintensiteten i relasjon til avlingsmengde og fôrkalitet må undersøkes i forskjellige distrikter. Betydningen av engas alder, og fornying i ulike områder er lite klarlagt. Alt dette er driftsproblemer som bør kunne besvares mer klart, dersom vi skal komme videre, og derfor bør disse spørsmål prioriteres i den nærmeste tid framover.

Når det gjelder veiledning i jord- og plantekultur vil jeg bare peke på at det apparat som står til rådighet for disse oppgaver, i realiteten er langt mindre enn vi tror. Derfor er det overmåte viktig at vi får samordnet kreftene, både faglig og tverrfaglig. Dette for å oppnå størst mulig effekt av en etat med minkende tid til overs for disse oppgaver.